

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ Թարգմանութիւն՝ է յունարէն Apocalypse բառին, որ կը նշաւնակէ ծածկուած իրողութիւններուն ի հանդէս գալը, աստուածային ծածուկ բաներուն մարդոց յայտարարութիւնը Ասիակ տեսակ մը մարդարէութիւն է, բայց մարգարէութիւնէն քիչ մը տարբեր: Մարգարէութիւն եւ յայտնութիւն բառերուն միջեւ կայ զաղափարի նուրբ տարբերութիւն մը: Մարգարէութիւն ապագային պատահելիք դէպքերուն դուշակութիւնն է, իսկ յայտնութիւնը նոյն թմաստը ունենալով հանդերձ, կը պարունակէ նաեւ անցեալի մէջ պատահած դէպքերուն բացատրութիւնը: Այս իսկ պատճառով Յայտնութեան գիրքը պարզաբանող մեկնիչներէն ոմանք անցեալի մէջ պատահած դէպքերուն շոյտով կը նային այս գիրքին պարունակութեան: Իսկ Հեղինակին բառերով, գիրքին պարունակութիւնն է «Յիսուս Քրիստոսի յայտնութիւնը, զոր Աստուած անոր տուաւ իր ծառաներուն ցուցնելու, ինչ որ յառաջով պարտի ըլլալ, եւ իր Հրեշտակին ձեռքով զրկելով՝ իմացուց իր ծառային Յովհաննու, որ վկայեց Աստուծոյ խօսքին, եւ Յիսուս Քրիստոսի վկայութեանը, ինչ որ տեսաւ»:

Ասիակ Յայտնութիւն Յովհաննու կը կոչուի, ուրիշ Յայտնութիւններէն զայն դանազանելու համար: Դ. Դարէն ետք սակայն աստուածաբան բառն ալ կցուեցաւ Հեղինակի անուն, եւ գիրքը սկսաւ կոչուիլ «Յայտնութիւն Յովհաննու Առաքելոյն եւ Աստուածաբան Աւետարանէին»: Քահի ի որ գրքին պարունակութիւնը կրօնական է ու աստուածային, Հետեւաբար աստուածաբանութիւն բառը իր սեղմ իմաստով կը նշանակէ Հոս Աստուծոյ մասին եղած գրութիւն, եւ կամ Աստուծոյ առնուած եւ մարդոց հաղորդուած ճշմարտութիւն: Հեղինակը աստուածաբան կը կոչուի նաեւ անոր համար, որ

իր գրչին ելած շորթորդ աւետարանը աստուածաբանական զաղափարներ պարունակող խորունկ ճշմարտութիւններ կը հաղորդէ, եւ ուստի կ'արգարացնէ իրաւմբ իրեն տրուած այդ տիտղոսը:

Յայտնութիւնը վախճանաբանական (Echatological) գիրք մըն է, որ նմանութիւններ ունի անդ տեղ Եղեկիէլի եւ Դանիէլի(*) դրձերուն հետ: Այս տեսակ գիրքեր երեւաւ կու գային ընդհանրապէս ազգային ճշմարտաւային շրջաններուն, երբ ազգ. կը տառապէր օտար լուծի մը ներքեւ եւ պէտք ունէր արդարութեան յաղթանակին շուրջ պատգամ մը եւ բալլալեական խօսքերու: Այսպիսի գիրքեր սովորական գիրքերէն կը տարբերէին իրենց ոճով, պոստիկաւից նըկարագրութիւններով, մարգարէական տեսիլներով, յաղորդութեան եւ յաղթանակի բալլալեական եւ յուսատու պատգամներով: Յովհաննէսի այս Յայտնութիւնը Հրէական ոճով, բայց քրիստոնէական տեսիլներով ի գիր առնուած վախճանաբանական գրութիւն մըն է, որ յի է խորհրդանշաններով:

Ինչո՞ւ Նոր Ուխտի մէջ չկան մէկէ մէկի յայտնութիւններ եւ կայ միայն այս Յայտնութիւնը: Ասոր պատճառն այն է որ Նոր Ուխտի մարդոց մտայնութիւնը շատ քաջաւորող չէ եղած Հրէից լարեշուճով գրուած

(*) Դանիէլի գիրքը, Յայտնութեան գիրքին պէս իբրեւ վախճանաբանական գիրք, գրուած է Ամսիոհոն ծայրիֆանէսի (175-164 Ն. Ք.) ասորիկ Խալաթանիստի առիթով միջաքաբելու եւ տրգարութեան յաղթանակին յայտը մերշնչելու հիտայ ժողովուրդին: Ասիակ այն Ամսիոհոն է, որ պղծեց Երեմի տաճարը եւ հոն ողբակեց Եղեմի վրայ կանգնեց Ձեւ (Արամազ) աստուծոյն պատկերը եւ հրամայեց Երեմիստի որ գոյն Երեմիան ծէսերն ու տարադուքիւնները եւ պշտման հեքամոսական կուռքերը:

վարձանաքանական գիրքերուն: Թշալտե գրուեցան մէկէ աւելի յայտնութիւններ, ինչպէս Պետրոսի Յայտնութիւնը, «Հերմէսի Հովիւ»-ը որ կը կոչուէր նաեւ «Հերմէսի Յայտնութիւնը», ըստ այս յայտնութիւններէն հազիւ թէ այս մէկը միայն ընդունուեցաւ, շատ դժուարութեամբ: Եթէ սոյն Յայտնութեան գիրքին հեղինակը ծանօթ ու սիրուած առաքեալ մը (Յովհաննէս) չըլլար, թերեւս այս ալ չէր ընդունուեր:

Այս գիրքը յայտնութիւն մըն է ուղղակի Աստուծոյ կողմէ Յովհաննէսին տրուած: Պօղոս առաքեալ եւս յայտնութիւններ ունեցած է Յովհաննէսի նման, եւ այս մասին կ'արտայայտուի Կորնթացիներու գրած իր Թուղթին մէջ (Բ. Կորնթ. ԺԲ. 1):

Որք՝Ո՞ր ուղղուած է.— Յովհաննէս այս Յայտնութիւնը ուղղուած է Առաքիլի Դարու վերջին տարիներուն առաստիկ Հայածանքներու մէջէն, մահուան Հովիտէն անցնող Փոքր Ասիոյ քրիստոնեաներուն եւ մասնաւորաբար Ասիոյ եօթը եկեղեցիներուն, որոնք յիշուած են գիրքին մէջ յականէ անուանէ (Յայտ. Ա. 11): Այս ատենները Փոքր Ասիոյ քրիստոնեայ Հառաքելութիւնը յուսահատութեան մատնուելու վրայ էր: Ներքին Հայածանքներուն ընթացիկին Պետրոս եւ Պօղոս առաքեալներ նահատակուած էին: Յիսուսի երկրորդ գալուստը ուշացած էր: Մէկ կողմէ եկեղեցիին մէջ Յուդայականութիւնը կամ Հրէութիւնը իր հետքերը կը պահէր տակաւին եւ ձեթանոսութենէ դարձի եկողները իրենց ազիւ վարք ու բարքերը եւ սովորութիւնները երեսուն կը բերէին մերթ ընդ մերթ, իսկ միւս կողմէ նորիշուկ աղանդաւորները իրենց մուրաք վարդապետութիւնները կը տարածէին ասդին անդին:

Այսպիսի պայմաններու ներքեւ Հաւատացեալները պէտք ունէին գիրքի մը, որ նոր եւ ուղիղ ընթացք մը ցոյց տար կենսաքին, բարոյութի երկրորդ գալուստը ցայտուն կ'արձնէր, աստատային իշխանութեան պարտութիւնը դուշակէր, արդարութեան վերջին յաղթանակին բարի լուրը աւետէր, փոխան Նրուսաղէմի՝ որ կ'ործանած էր, վերին եւ մնայուն Նրուսաղէմի մը փառքին արժանանալու յոյսը ներշնչէր: Մէկ խօսքով խրախուսէր գիրքին հաստատուն մնալու իրենց Հաւատքին մէջ: Ահաւասիկ այս կա-

րէն էր որ դոյութեան բերաւ Յայտնութեան գիրքը:

Հեղինակը.— Այս գիրքը թէեւ Յովհաննէս Մարկոսի, Երէց Կոյուած (Presbyter) Յովհաննէսի վերագրողները գտնուած են, սակայն ընդհանրապէս ընդունուած է թէ անոր հեղինակը աւետարանագիր Յովհաննէսն է:

Արտաքին ապացոյց.— Իգնատիոս, Տերապոլիտանոս, Որոգինէս, Երանոս, Կղեմէս Աղեքսանդրացի եւ ուրիշ Հայրապետները կոչումներ ունին այս գիրքին իրենց գրութիւններուն մէջ: Որոգինէս կը յայտարարէ թէ Յիսուսի արտակից աշակերտներէն Յովհաննէս ինչպէս որ Աւետարան մը տուած է, նոյնպէս տուաւ մեզի Յայտնութիւն մը, իսկ Տերապոնոս վկայ՝ կը վկայէ թէ Յիսուսի առաքեալներէն Յովհաննէս մարգարէացաւ, եւ ըստ իր ըրած մարգարէութեան՝ Քրիստոսի հետեւողները իրեն հետ միասին հազար տարի պիտի բնակին Նրուսաղէմի մէջ (Յայտ. Ի. 4-5):

Ասիկա Հազարամեայի վարդապետութիւնն է, որ գուշակուած է Յայտնութեան գրքին մէջ, Յովհաննէս առաքեալի միջոցաւ: 2. Դարուն սկիզբները ապրող Անդրէաս, Կենտարբ քաղաքի (Կապադովկիա) եպիսկոպոսը, այս գիրքին վրայ իր գրած մեկնութեան մէջ կը յիշէ թէ Պապոս Հայրապետ (Յ. Բ. 80-155), իր օրովներէն իշխած գիրքերէն մին կը համարէր Յովհաննէս Յայտնութիւնը, իսկ Մուրադորիի կամանը(**) կ'ըսէ թէ Յայտնութիւններէն միայն

(**) Մուրադորիի կաման ըսուածը Նոր Կտակաբանի գիրքերում ցանկը պարունակող, Յ. Բ. 170-իմ մագաղաթի վրայ գրուած մեծագիր արձանագրութիւն մըն էր, զոր Մուրադորի ամում իտալացի մը (1672-1750) գտաւ Միլանի Ամբրոսիոս գրադարանի մէջ: Այս կամանը կը պարունակէ այժմ մեր ունեցած Նոր Ուխտի 27 գիրքերում 22 հատը միայն: Կը պակսին իրմէ հետեւեալ հինգ գիրքերը.— Երթաքը, Պետրոսի Ա. եւ Յովնանու Ա. եւ Բ. Թուգթերը: Իսկ պարակամն գիրքերէն ունի իր մէջ Իմաստութիւն Սոգոմանի, Յայտնութիւն Պետրոսի եւ Յայտնութիւն Հերմէսի գիրքերը: Վերջինը կրնար առանձնապէս կարգացուիլ, ըստ «չ եկեղեցւոյ մէջ, կրօնագրական»: Կը կարծուի թէ Մուրադորիի կամանին հեղինակը Հռովմէացի Քրիստոնեայ մըն է:

երկուքը ընդունուեցան—Յայտնութիւն Յովհաննու եւ Յայտնութիւն Պետրոսի: Սուկայ՝ Վերլինին ընկերացումն եկեղեցիներու մէջ մերժուեցաւ:

Զորորդ Դարու առաջին քառորդին (Յ. Բ. 325), եկեղեցական պատմիչ Եւսեբիոս Կեսարացի Նոր Ուխտի գիրքերուն մէկ ցանկը պատրաստած էր. այդ ցանկին մէջ որոշապէս Յայտնութեան գիրքին հեղինակութիւնը կը վերագրէ Յովհաննէս առաքելին:

Ներքին ապացոյց.— Հեղինակը գրբքին մէջ իր առումը Յովհաննէս կը կոչէ չորս անգամ (Յայտ. Ա. 1, 4, 9, ԻԲ. 8), եւ միաժամանակ ինքզինք կ'անուանէ Գրիստոսի ծառայ (Յայտ. Ա. 1): Այս գրբքը գրուեցաւ Պատմոս կղզիին մէջ, ուր քաղաքացի էր Յովհաննէս առաքեալ Առաջին Դարու վերջին մասին մէջ:

Ըստ եկեղեցական պատմիչ Եւսեբիոսի, Դոմեաթիանոս կայսեր իշխանութեան օրով Յովհաննէս աւետարանիչ աքսորուած է եւ աղաւտ արձակուելէ վերջ կրօնի եկած Եփեսոս, Յ. Բ. 90-ին: Եկեղեցական հայրերէն Կղեմէս Աղեքսանդրացիին եւ Երանոս եւս կը յիշեն Յովհաննէսին Պատմոս կղզին աքսորուած եւ ապա Եփեսոս վերադարձած ըլլալը:

Այսուհանդերձ Յայտնութեան գրբքի հեղինակին մասին երաժ ինքնապահապարկութիւններ, մասնաւորաբար լեզուի, ոճի, բերականութեան եւ արտայայտութեան եղանակի նկատմամբ: Պէտք է սակայն նկատի առնել որ առոր նիւթը Աւետարանի նիւթէն էլ քաղու արարեր է: Երկուքին բառերը, ոճը եւ լեզուն նոյնն են կրնար ըլլալ, թէեւ կան բառեր որոնք նոյնն են, ինչպէս «Կենաց Ընթ», «Գառնուկ», «Բան», «Այն որ յաղթող է», եւն.: Յայտնութեան գրբքին լեզուն եւ արտայայտութեան եղանակը հրէից միախառնարանական գրբքերու լեզուն եւ արտայայտութեան եղանակն է, ուստի իր գրած Աւետարանին հետ պէտք չէ բաղդատել զայն:

Նոյնը կրնայ ըստիւ Նարեկացիի՝ «Երգ երգոց» գրբքին վրայ գրած մեկնութեան եւ գրի առած Նարեկ Աղօթածառեանին նկատմամբ: Ասոնք իրարմէ տարբեր լեզու եւ ոճեր ունին, որովհետեւ Նախ որ իրարմէ տարբեր ժամանակաշրջաններու մէջ գրբ-

ւած են, եւ երկրորդ՝ ասոնց նիւթերը իրարմէ տարբեր են, ուստի ընտան է որ բառերը, լեզուն եւ ոճը տարբեր ըլլան:

Ըստ Ուլաթթոթի, Յովհաննէսի էական մարդապետութիւնները Աւետարանի եւ Յայտնութեան գրբքին մէջ նոյնն են, իսկ բառերու տարբերութիւնը արդիւնքն է «նոնց» տարբեր պարագաներու ներքեւ գրուած ըլլալուն: Երկու գրբքերուն մէջ ալ կայ բարբիւն եւ չարին պայթար, եւ վերջական յաղթանակը կը հակի բարբիւն կողմը:

Հեղինակին կենսագրականը.— Հեղինակը, Յովհաննէս, Յիսուսի առաներկու առաքեալներէն մին էր, Գալիլիոյ Բեթսաիտա քաղաքէն: Հայրը Զեբեդիոս, իսկ մայրը՝ Սողոմէ կը կոչուէին: Զեբեդիոս եւ իր զաւակները ձկնորսութեամբ կը զբաղէին եւ մարձեայնէր ունէին իրենց հետ միասին աշխատող (Մարկ. Ա. 20): Ասիկա ցոյց կու տայ թէ Յովհաննէս բարեկեցիկ ընտանիքի մը զաւակն էր: Պետրոս առաքեալներուն մէջ մաննէն տարեգն էր, իսկ Յովհաննէս՝ տաքիքով կրտսերը: Նախ Յովհաննէս Մկրտիչի աշակերտն էր, իսկ յետոյ Յիսուսի յարեցաւ: Բնաւորութեամբ ազնիւ էր, հեղ եւ հուսատարիմ: Այդ իսկ պատճառով Յիսուս իր երեք մտերիմ աշակերտներէն մին համարած էր զինք եւ այդ երեքին մէջ ա՛ն մասնաւորաբար Յիսուսին աւելի մեծ համակրանք կը մայնէր: Յիսուս երբ խաչին վրայ իր հոգին կ'աւանդէր, իր մօրը խրնամք այդ սիրելի աշակերտին յանձնեց:

Յիսուսի մահէն վերջ, Յովհաննէս մնաց Երուսաղէմ քաղաքին մէջ եւ զբաղեցաւ Աւետարանի քարոզութեամբ, ու կը համարէր եկեղեցիի երեք սրճերէն մին (Գալտ. Բ. 9): Երուսաղէմի կործանումէն ետք Եփեսոս զաղթեց եւ հոն անցուց իր կեանքին մնացած մասը, եւ ահա այդ միջոցին գրեց իր Աւետարանը եւ երեք Թուղթերը: Ապա քաղաքուեցաւ Դոմեաթիանոս կայսեր օրով, Յ. Բ. 95-ին, Պատմոս կղզին, ուր ի գիր առաւ իր Յայտնութեան գրբքը:

Եկեղեցւոյ հայրերէն Հերոնիմոս կը գրէ որ Յովհաննէս իր խոր ձերութեան մէջ երբ ի վիճակն չէր քարոզելու, զինք եկեղեցի կը տանէին եւ հոն աթոռի մը վրայ նստելով կը խօսէր ժողովուրդին այսպէս. «Որդեակք իմ, սիրեցէ՛ք զմիմեանս: Երբ հարցուցին

իրեն թէ ինչո՞ւ միայն այս խօսքերը կը կրկնէ միշտ, կը պատասխանէ. «Մէքն է Յիսուսի մեծագոյն պատուէրը: Վասնզի եթէ մարդիկ սորվին զիրար անկեղծօրէն սիրել, այլեւս պէտք չեն ունենար ուրիշ խրատի, զիրար սիրելով ամէն պատուին արդէն կատարած կ'ըլլան: Ըստ Աւանդութեան, զինք մեռցնելու նպատակով եռացած ջուրով լեցուն մեծ կաթսայի մը մէջ նետեցին, բայց անմիտս դուրս ելաւ:

Յետոյ, Յ. Ք. մօտ 100 թուականին, դռակցիք թէ այլեւս իր կեանքին վախճանը Հասած է, պատուիրեց իր աշակերտներուն որ պատրաստեն իր գերեզմանը, եւ երբ պատրաստեցին՝ յօժարակամ իջաւ գերեզման եւ աւանդեց Հոպին:

Գիրքին ի գիր աւանդելու արժիք տալով պարագան.— Երեսուցէթի կործանման առեւ, Յ. Ք. 69-70-ին, Յովհաննէս առաքեալ Երեսուցէթի վախճան՝ Փոքր Ասիա եկած էր, եւ Եփեսոս քաղաքը իրեն կեդրոն ընելով սկսած էր Հոգուի Պօղոս առաքելի ձեռամբ Հիմնուած Փոքր Ասիոյ եօթը եկեղեցիները, ինչպէս նաեւ չըվական վայրերուն Հաւատացեալները: Յետոյ Դոմեասիոսն ապա կայսր օրով տեղի ունեցած մահալուծի Հայածանքներուն առթիւ երբ Պատմոս կրդգին աքորուեցաւ, Հոն տեսիլք մը ունեցաւ եւ տեսիլքին մէջ իր աչքին առջեւ քաջուեցան Փոքր Ասիոյ եկեղեցիներուն անմիջական պէտրերը, անոնց կրած Հայածանքը, Բրիտանիայի երկրորդ դարու տի մասին ունեցած տարակուսանքը, զբիտանէական Հաւատքի մէջ երեւան եկած յուսալքումը, մօլար ուսուցիչներու բուռն նեղութիւնները: Եւ ի գիր առաւ իր Յայտնութիւնը սոյն յուսուեցանից չըվանի Հոգեբանական արտակարգ պայմաններուն ներքեւ, որպէսզի մը խիթարէ Հաւատացեալները եւ քաջալիրէ անոնց ուղղափառ Հաւատքը:

Բրիտանեաները կը Հայածուէին թէ՛ Հրեաներէն եւ թէ՛ Հռոմի կառավարութեան կողմէ: Հռոմի կայսրերէն ոմանք իրենց զիրենց իբր աստուած պաշտել կու տային. զբիտանեաները չէին կրնար Հանդուրժել Հեթանոսական այս ասօրորութեան, ուստի կը Հայածուէին եւ կը պատիսուէին անխնայ: Ինչպէս Ներոնի, Նոյնպէս Դոմեասիոսն սի Ժամանակ, Հաւատացեալները կը ջարդուէին

անպօրէն: Ասոր կ'ակնարկէ Յայտնութեան գիրքին Հեղինակը (Յայտ. Ժէ. 11), բայց պարծեալ չէին պաշտել կայսրը իր աստուած: Տերտուղիանոս Հայրապետ Դոմեասիոսն ապա կայսր Ներոնի մէկ մասը (Portion of Nero) կը Համարէր, զբիտանեաներուն Հանդէպ իր վայրագութիւնները նկատել անհնարով:

Թուականը.— Յովհաննէս Պատմոս կրդգիէն Եփեսոս վերադարձած է Յ. Ք. 96-ին, ուստի Յայտնութեան գիրքը գրուած պէտք է ըլլայ եթէ ոչ 95-ին, գէթ 96-ին, Պատմոս կղզիին մէջ: Աւանդութիւնը կը պաշտպանէ այս տեսակէտը, թէեւ ոմանք աւելի կու նուրս գրուած ըլլայր պնդած են: Լայթֆուլ կը կարծէ թէ այս գիրքը Յ. Ք. 68-ին եւ կամ 69-ին գրուած է, Ներոն կայսրը Հայածանքներուն առթիւ: Այդ ատեն Յովհաննէս յաւ յուսարէն չէր գիտեր, իսկ Փոքր Ասիա պաղթեղէն ետք յուսարէնը տեղի գաղաքացիներով զբոս է իր Աւետարանն ու Թուղթերը աւելի գեղեցիկ լեզուով մը: Իր տեսակէտով այս է պատճառը, որ Յայտնութեան գիրքին լեզուն ու բառերը կը տարբերին Աւետարանի, Թուղթերու լեզուէն ու բառերէն: Բայց միւս կողմէ, ուրիշ մեծ Հեղինակը, Մօթաֆ, կը պնդէ թէ Յայտնութիւնը գրուած է Յ. Ք. 95-ին եւ կամ 96-ին, նկատել անհնարով գիրքին գրուելուն առթիւ ստեղծող պայմաններն ու պարագաները:

Արդի Հեղինակներէն անոնք ար կը խորհին թէ Յայտնութիւնը գրուած է Երուսաղէմի ու Տաճարի կործանումէն առաջ, աքսիւնը 68 եւ կամ 69 թուականին, ընդհանրապէս կը կրթին գիրքին մէջ յիշուած կարգ մը ակնարկութիւններուն, որոնցմէ մին է ԺԱ. գլխուն 19-րդ Համարը: Բայց ասիկա այնքան մեծ փաստ մը չէ, որքան ուղիւս գրուելուն ժառանգից ցոյց տրուած արտաքին ու գորաւոր փաստերը:

Ըստ Յիսուսի Հայրապետի (Յ. Ք. 140-203), Յայտնութիւնը գրուած է ո'չ թէ Ներոնի Հայածանքներուն առթիւ, 68-69-ին, այլ Դոմեասիոսն ապա կայսր օրով, Յ. Ք. 81-96 թուականներուն: Բնագիր, որ մեծ Հեղինակ մօն է, միեւնոյն տեսակէտով կը պաշտպանէ: Եկեղեցուց Հայրերէն ոմանք իրենց գրութեանց մէջ կը յիշեն Յովհաննէս առաքեալին Պատմոս կղզի աքորուելը, եւ քանի

որ գերբեր հոն գրուած է, ուստի չէր կրնար աւելի կանոնաւ երկնուած ըլլալ: Յայտնութեան գրքին մէջ Կիրակի բառին դործածւելը (Յայտ. Ա. 10) իբր Տէրունական օ, նոյնպէս կու գայ հաստատելու՝ թէ ուշ ատեն գրուած ըլլալու է այն, վասնզի Կիրակի բառը Նոր Ուխտի կանոնաւ գրուած գիրքերուն մէջ չի յիշուիր բնաւ: Այդ բառը դործածութեան դրուած է ուշ ատեն:

Պարունակութիւնը. — Յայտնութեան գրքը կը բաղկանայ 22 դուռներէ եւ կը բաժնուի 3 զլխաւոր մասերու:

Հեղինակը գրքին առաջին մասին մէջ (Ա. 1-20), նախաբանէն անմիջապէս յետոյ, ցոյց կու տայ Յիսուսի հոգեւոր գերբեր, յատկանիւններն ու պատգամը: Երկրորդին մէջ (Բ. 1-Գ. 22) կը բացատրէ Քրիստոսի Փոքր Ասիոյ եօթը եկեղեցիներուն ուղղուած պատգամները: Երրորդին մէջ (Դ. 1-ԺԺ. 21) կը նկարագրէ մեծ հալածանքը: Զորարդին մէջ (Ի. 1-15) կը ներկայացնէ հաղարամեայի վարդապետութիւնը: Իսկ Հիմնգերարդին մէջ (ԻԱ. 1.-ԻԲ. 21) կը շեշտէ յաւիտենական կեանքը:

Այլաբանական ու փոխաբերական ձեւեր շատ գործածուած են այս գրքին մէջ: Քրիստոնեաներուն համար մասնաւոր խոստումներ կան հոն եւ արգարութեան վերջին յաղթանակին մասին յոյս կը ներշնչուի հաւատացեալներուն: Նամանաւոր Փոքր Ասիոյ եօթը եկեղեցիներուն ուղղուած նամակները լի են հոգեւոր ներշնչութեամբով եւ պատգամներով:

Եօթը թիւը շատ կրկնուած է Յայտնութեան մէջ: Հրէից համար նուիրական կը համարուէին 4, 7, 12, 24, 40 եւ 72 թիւերը: Այս գրքը կարգացորդ 7 թիւին հոն յաճախակի կը հանդիպի: Զոր օրինակ, եօթը եկեղեցի, եօթը աշտանակ, եօթը աստղ, եօթը հոգի, եօթը կնիք, եօթը եզ-

ջիւր, եօթը հրեշտակ, եօթը փող, եօթը որոտում, եօթը գլուխ, եօթը թագ, եօթը հարուած, եօթը սկաւառակ եւայլն (Յայտ. Ա. 4, 13, 16: Գ. 1: Ե. 1, 6: Ը. 2, 3: ԺԲ. 3: ԺԵ. 1, 7):

Հաղարամեայի վարդապետութիւնը ի մասնաւորի շեշտուած է այս գրքին մէջ: Այս ատենէն է որ Սատանան պիտի կապուի 1000 տարի, եւ Յիսուս աշխարհ գալով պիտի թագաւորէ այս շրջանին երկրի վրայ իրեններուն հետ (Յայտ. Ի. 6-7): Ոմանք այս Հաղարամեայի շրջանը տառապէս կ'ընդունին, իսկ ուրիշներ հոգեւոր իմաստով կը բացատրեն զայն:

Նոյնպէս շեշտուած է Յայտնութեան գրքին մէջ Յիսուսի երկրորդ գալուստը, եւ անոր մօտալուտ ըլլալը (Յայտ. Ա. 7, 8: Բ. 16, 25: Գ. 3, 11: ԻԲ. 12, 20):

Ինչպէս Յիսուս ալ արդէն իր ասպեալներուն քսած էր իր ժահէն աստղ, թէ՛ «Ձեզ որք չեմ թողուր, կ'երթամ ու նորէն կու գամ ձեզի» (Յովհ. ԺԴ. 8, 18), Ս. Գրոց մեկնիչներէն ոմանք Յիսուսի այս նորէն գալու գաղափարը կատարուած իրողութիւն կը նկատեն Պենտեկոստէի օրը Ս. Հոգիին աշխարհ գալովը: Ասոնք կը պնդեն թէ Քրիստոսի տեսանելի կերպով նորէն աշխարհ գալուն ի՞նչ պէտք կայ, քանի որ հոգեւոր իմաստով արդէն եկած է եւ մեր մէջն է: Իսկ ուրիշներ տառապան իմաստով, միեւնոյն մարմինով, եւ տեսանելի ձեւով Յիսուս Քրիստոսին նորէն աշխարհ գալուն ջերմ հաւատացողներ են, ինչ որ աւետարանական վարդապետութիւն մըն է (Գործք. Ա. 11), զոր որդեգրած են ուղղափառ եկեղեցիներ եւ կը յայտարարեն զայն իրենց հաւատամքին մէջ, ըսելով. «Գալոց է նովին մարմնովն եւ փառօք Հօր, ի դատել զինչ գանիս եւ զմեռեալսն»:

ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ

(Շարունակելի)

Ծրէգնօ, Գալիփ.